

BAKI DÖVLƏT UNIVERSİTETİ
İLAHİYYAT FAKÜLTƏSİNİN

**ELMİ
MƏCMUƏSİ**

№ 05 (05) MART (MART) 2006

İSLAM VƏ GƏNCLİK

*AMEA-nun büxbir üzvü, prof. V.M.Məmmədəliyev**

SUMMARY

ISLAM AND THE YOUTH

Azerbaijan, prof. V.M.Mammadaliyev

The corresponding member of the National Academy of Sciences of

The last and the most perfect religion of the divine religions Islam admitted the important role of the youth on the forming of any society, on organizing of a Moslem community and greatly stated the value of the youth.

Better knowing the youth to be the hopeful and motive forces of society, our Prophet (s.a.w.) led the main attention to the youth's training –education and made good use of the youth's strength, talent, energy and abilities on forming of Islam community, saving and spreading of Islamic values.

Our Prophet (s.a.w.) bequeathed the youth to think freely, to tell the truth, to speak in support of justice, to defend their upright thoughts bravely without hesitation.

Gənclik bütün dünyanın, bütün bəşəriyyətin gələcəyidir. Gənclik olmayan yerdə tərəqqi, yüksəliş, irəliləyiş yoxdur. Cəmiyyətin inkişafı yaşlıların biliyi və təcrübəsi, gənclərin cəsarəti və enerjisi sayəsində mümkündür. Bu iki qüvvə birləşdiyi zaman onların qarşısında heç bir sədd, heç bir maneə davam gətirə bilməz.

İlahi dinlərin sonuncusu və ən mükəmməli olan islam cəmiyyətin formalaşmasında, müsəlman ümmətinin təşəkkülündə gənclərin mühüm rolu olduğunu etiraf etmiş, gəncliyə böyük qiymət vermişdir.

İslam dini Ərəbistanda meydana gələrkən Peyğəmbərimizə bu dinin yayılmasında kömək edənlər əsasən gənclərdən ibarət olmuşdur. Bu baxımdan islamın bir gənclik hərəkatı olduğunu söyləmək mümkündür. İslamda ilk gənclər arasında Həzrəti Əli (10 yaş), Zeyd bin Harisə, Təlhə (15-

* BDU-nun İlahiyyat fakültəsinin dekanı

17 yaş), Əbdürrəhman bin Ovf, Səd bin Əbi Vəqqas (17 yaş), Abdullah bin Məs'ud, Zübeyr bin Əvvam (16 yaş), Abdullah bin Ömər (13 yaş), Müs'əb bin Ümeyr (18 yaş), Osman bin Əffan (24 yaş), Əbu Übeydə bin Cərrah (31 yaş) və başqalarının adlarını çəkmək olar. (1, 52-56; 2; 3, 95-103; 4, 385-387). İslamı ilk qəbul edənlər arasında Peyğəmbərimizin qızlarını, Ömər bin Bacı Fatimə bin Xəttabi, Əbu Bəkrin qızları Əsma və Aişəni qeyd etmək olar. Bu gənclər çox varlı, zəngin ailələrdən olmalarına baxmayaraq ailələrini tərk edərək Həzrəti Məhəmməd (s.ə.s) yanına gəlmiş, islamı qəbul etdiklərinə görə böyük çətinliklərlə qarşılaşmış, Allahın tövhid dininə sadıq qalaraq Peyğəmbərin ətrafında özlərinə yer almışdılar (5, 391-392).

Gənclərin cəmiyyətin ümidverici, hərəkətverici qüvvəsi olduğunu gözəl bilən Peyğəmbərimiz başlıca diqqətini gənclərin təlim-tərbiyəsinə yönəlmiş, islam icmasının formalaşmasında, islami dəyərlərin yaşanmasında və yayılmasında cavanların qüvvəsindən, istedadından, enerji və bacarığından geniş istifadə etmişdir.

Peyğəmbərimiz böyük məsuliyyət tələb edən yüksək vəzifələrə gənclərin hazırlaşdırılıb yetişdirilməsini onların təbii haqqı hesab edir, bu məsələyə böyük diqqət verir, hətta gəncləri bu işlərə təşviq edirdi (5,138-139). Rəsuli – Əkrəm (s.ə.s) gəncləri ciddi işlər görməyə ruhlandırmağın, onları çətin, məsuliyyətli işləri həyata keçirməyə cəsarətləndirməyin ən gözəl nümunələrini həyatı boyu, nümayiş etdirmişdir. Peyğəmbərimizin gəncləri təlim-tərbiyə, elm sahəsində, eləcə də hərbi sahədə irəli getməyə təşviq etməsinin bəzi örnəklərini xüsusi olaraq qeyd etmək istərdik.

Məhəmməd əleyhis-səlatu vəssəlam gənclərdə əqidə-iman möhkəmliyinin yaradılmasına, din, əqidə, vətən, bayraq, haqq, ədalət uğrunda mübarizə zamanı onlarda zəfər ümidinin qüvvətləndirilməsinə xüsusi əhəmiyyət vermişdir. O, bir çox ciddi savaşımlarda müsəlmanlar arasında təcrübəli, yaşlı hərbcilərin olmasına baxmayaraq, komandanlığı gənclərə həvalə etmişdir. O, Təbuk vuruşunda Bəni-Nəccar qəbiləsinin bayrağını 20 yaşlı Zeyd bin Şabitə, Qədr vuruşunda, Xeybər savaşında bayrağı çox gənc olan Əliyə vermişdi. Eləcə də Peyğəmbərimiz Bəni-Qüzaə üzərinə olan vuruşda, həmçinin Bizansa qarşı müharibəyə hazırlaşan, tərkibində Əbu Bəkr, Ömər, Əbu Übeydə kimi təcrübəli mücahidlərin yer aldığı qırx minlik müsəlman ordusunun komandanlığı-

nı 18 yaşlı Üsamə bin Zeydə həvalə etmişdi. Səhabələrdən bəzilərinin çox gənc olduğu üçün komandanlığın Üsaməyə tapşırılmasına etiraz etməsinə baxmayaraq, Peyğəmbər onu çox öymüş və bu vəzifəyə layiq olduğunu dönə-dönə bildirmişdi. Burada bir mühüm cəhəti də nəzərə almaq lazımdır. Məlum olduğu kimi, Üsamə Məhəmməd əleyhissələmin azad etdiyi köləsi Zeydin oğlu idi. Peyğəmbərimiz Üsaməni ordu sər-kərdəliyinə gətirməklə islamın insanların bərabərliyini təmin etməsini, bir insanın digərindən üstün tutulmasının onun azad, yaxud kölə olması ilə deyil, təqva dərəcəsi, şəxsi keyfiyyətləri, bacarığı və ləyaqəti ilə müəyyən edildiyini bir daha ümmətə, eləcə də bütün bəşəriyyətə bəyan etmişdi. Yuxarıda deyilənlər Peyğəmbərimizin gənclərə bəslədiyi inamın, gənclərə göstərdiyi qayğının ən bariz nümunələridir.

Rəsuli-Əkrəm (s.ə.s) gənclərin elm sahəsində yetişməsinə böyük qayğı və diqqət göstərmiş, onları elmə həvəsləndirmiş, elmlə məşğul olmaları üçün hər cür şərait yaratmış, gənclərdən olan elm sahiblərini yüksək qiymətləndirmişdir. Məsələn, başqalarına hədis yazmağı qadağan etdiyi halda, Həzrəti Əliyə və Abdullah bin Əmr bin əl-Asa bu işi görməyə icazə vermişdi. Peyğəmbərin vəhy katibləri əsasən gənclərdən ibarət olmuş, onun islama dəvət məktubları gənclər tərəfindən yazılmışdır. Peyğəmbərimiz gəncləri, o cümlədən Zeyd bin Şabiti əcnəbi dilləri, xüsusilə siryani və ibrani dillərini öyrənməyə təşviq etmişdir. O özü ilə yəhudilər arasında danışıqlar aparmaq üçün Zeyd bin Sabiti elçi təyin etmişdi. Peyğəmbər yenə də gəncləri elmə təşviq etmək məqsədilə özü həyatda ikən bir sıra cavan səhabələrə fətva (şəri məsləhət) verməyi izn vermişdi. Onların içərisində Həzrəti Əlinin, Əbdürrəhman bin Ovfun, Abdullah bin Məs'udun, Zeyd bin Sabitin, Muaz bin Cəbəlin adlarını çəkmək olar. Məhəmməd əleyhissələmin «mən elmin şəhəriyəm, Əli isə onun qapısıdır. Şəhərə girmək istəyən qapıdan keçib gəlsin», «Ən yaxşı qaziniz Əlidir», «Ümmətimin içində halal-haramı ən yaxşı bilən Muazdır» hədisləri onun gənclərin elmini nə cür yüksək qiymətləndirməyinə dəlalət edir. Məhz elə buna görədir ki, Rəsuli – Əkrəm (s.ə.s) 21 yaşlı Muaz bin Cəbəli Yəmənə vali göndərmişdi.

Məhəmməd əleyhis-səlatu vəs səlam gənclərin mənəvi əxlaqi tərbiyəsinə də böyük önəm vermişdir. O, gəncləri ruhən güclü, mənən zəngin olmalarını istəmiş, islamın ilk ilərində tərkidünya həyat keçirən,

zahidlikdə ifrata varan, gündüzləri oruc tutub, gecələri namazla sürən, qadınlarını tərک etmək istəyən Abdullah bin Əmr bin əl-As, Osman bin Məz'un, Əbud-Dərda kimi gənclərə, onların simasında bütün mühacir və ənsara islamda rahiblik olmadığını anlatmış, onlara dini və dünyəvi həyatda öz sünnetinə uyğun orta bir yol tutmağı tövsiyə etmişdir. O, eyni zamanda bütün müsəlmanları, o cümlədən gəncləri zinakarlıq, əyyaşlıq və pozğunluqla məşğul olmaqdan çəkəndirmiş, onlara islam qayda-qanunları əsasında ailə qurmağı, nəsil artırmağı, yaxşı oğul-uşaq böyütməyi vacib bir əməl olaraq buyurmuşdur.

Peyğəmbərimiz gənclərə sərbəst düşünməyi, həqiqəti söyləməyi, haqqı müdafiə etməyi, özlərinin doğru fikirlərini heç bir şeydən çəkinmədən, cəsərlə müdafiə etməyi tövsiyə etmişdir.

Bütün bu dediklərimiz dinimizin, Peyğəmbərimizin gənclərə verdiyi yüksək qiymətin, gəncliyə göstərdiyi böyük qayğının azsaylı, kiçik nümunələridir.

Son olaraq onu qeyd etmək istəyirik ki, biz islamın, Məhəmməd əleyhissəlamın gəncliyə verdiyi yüksək qiyməti cavanlarımıza çatdırmaqla yanaşı, Peyğəmbərimizin özünü böyüməkdə olan nəslə layiqincə tanıtmalıyıq. Qurani – Kərimdə möminlər üçün əxlaqi baxımdan «usvətun həsənə» (gözəl örnək) adlandırılan, «Həqiqətən sən böyük bir əxlaq üzərindəsen» deyə müraciət edilən Məhəmməd peyğəmbərin (s.ə.s) kamil bir insan, güvənilən adam, Allahın sevib-seçdiyi bəndə, nəhayət sonuncu peyğəmbər kimi təkrar olunmaz əxlaqi keyfiyyətlərini misilsiz insani məziyyətlərini gənclərimizə çatdırmağın olduqca böyük əhəmiyyəti vardır.

İstifadə olunmuş ədəbiyyat

1. Hayati Hökelekli. Hz. Peyğambərin cocuk və gənclərə yaxlaşımı. - Hz. Muhammed və gənclik, Ankara, 1995.
2. Abdulmuta'al əs- Saidi. Şəbab el-Kureyş, Qahirə, 1947.
3. W.Montgomery Watt. Hz. Muhammed Məkkədə. Ankara. 1986.
4. Doğuşdan günümüze böyük islam tarixi. İstanbul, 1986. c . 1.
5. Abdulğani ed - Dakar. Əş- Şəbab fi əhdür - Rasul, Məcəllətul – Məcməil -Elmiyyil- Ərəbi, s.18